

LINJI GWIDA GĦALL-GĦALLIEM

MODULU 7 - IL-LITTERIŻMU MEDJATIKU

Dan il-modulu kien żviluppat mill-Parlament Ewropew, mhux mill-awtur tal-moduli l-oħra.

Aħna lkoll fil-mira ta' tentattivi biex jinfluenzawna għal raġunijiet kummerċjali jew politiċi. Xi drabi dawn it-tentattivi jfittxu biss li jiġbdu l-attenzjoni tagħna u jħajruna. Xi studenti probabilmment diġà huma konxji ta' dan il-fenomeu, imma għal oħrajn dan jista' jkun kunċett ġdid. Fil-klassi jista' jkun hemm ukoll studenti li jserrġu fuq sorsi ta' diżinformazzjoni biex jiksbu aħbarijiet fuq ċerti suġġetti, jew li sempliċement jemmnu ċerti elementi ta' diżinformazzjoni. Il-verifika tal-fatti hi l-aktar għodda b'saħħitha li nistgħu nużaw biex nifhmu dak li hu minnu, imma dan jeħdilna l-ħin, li jagħmilha impossibbli li tivverifika l-elementi kollha tal-aħbarijiet. Il-biċċa hi li tkun taf meta għandek tkun suspettuż.

Din il-lezzjoni tinkludi eżerċizzju li jħarreġ l-istudenti jidentifikaw kontenut potenzjalment manipulattiv, u diskussjoni dwar kif tista' tevita li taqa' għalih. Dan se jzid ukoll is-sensibilizzazzjoni tagħhom dwar il-vulnerabbiltajiet tagħhom, abbażi ta' kemm isegwu aħbarijiet, u kif jesprimu l-opinjoni tagħhom.

Din il-lezzjoni hi taħlita ta' attivitajiet tal-grupp u preżentazzjonijiet. Tinkludi wkoll ideat għal logħob dwar is-suġġett, kif ukoll qari ieħor rakkomandat, u lista ta' organizzazzjonijiet ta' verifika tal-fatti.

METODOLOĠIJA	TUL TA' ĦIN	MATERJAL
Preżentazzjoni inzijali u Logħba	15-il min	- Smartphone għal kull grupp
Eżerċizzju u diskussjoni fil-grupp	30 min	- Kompjuter, projector u whiteboard
Preżentazzjoni finali	10 min	- Kompjuter, projector u whiteboard

OBJETTIVI U KOMPETENZI

ATTITUDNI

- L-istudenti jsiru konxji ta' sinjali ta' twissija li jindikaw kontenut manipulattiv
- L-istudenti jsiru konxji li huma jistgħu jkunu manipolati – bħal kull persuna oħra

GĦARFIEN

- L-istudenti jitgħallmu x'inhom diżinformazzjoni, u r-raġunijiet principali warajha
- L-istudenti jitgħallmu xi tekniki ta' verifika tal-fatti
- L-istudenti jitgħallmu xi eżempji konkreti ta' miżuri tal-UE kontra d-diżinformazzjoni

PASS, PASS

1. PREŻENTAZZJONI INIZJALI U LOGĦBA

SETTING

L-istudenti jpoġġu bilqiegħda u l-għalliem iqqassamhom fi gruppi żgħar. L-għalliem jibda l-lezzjoni billi juri żewġ stampi ta' aħbarijiet foloz (l-ewwel sett ta' slides).

PROĊESS

- L-istudenti jridu jgħidu jekk jaħsbux li l-aħbar hi reali, jew jekk iħossux li hi inaffidabbli, u jispjegaw għaliex. Wara li kull grupp jesprimi l-ideat tiegħu, l-għalliem jiżvela s-soluzzjonijiet. Issegwi diskussjoni mal-istudenti dwar sorsi differenti ta' aħbarijiet. L-istudenti jiġu mitluba jagħmlu lista ta' sorsi li jużaw (jew li jafu bihom, għal studenti iżgħar) biex jiksbu aħbarijiet dwar dak li qed jiġri fis-soċjetà u fid-dinja. Ir-risposti jistgħu jinkludu gazzetti u magazines, it-TV, ir-radju, il-media online, blogs, podcasts, il-media soċjali, il-ħbieb, eċċ.
- Ikteb fuq il-whiteboard l-aktar sorsi ta' informazzjoni użati mill-klassi. Itlob lill-istudenti jirriflettu dwar għaliex huma jaħsbu li sors hu affidabbli, jew għaliex mhux. Faċli jew diffiċli biex tiksbu? Tista' tafda fih? Taf min hu l-awtur tal-istorja? Staqsi wkoll għaliex jużaw daww is-sorsi, inkluzi punti favur u kontra.
- Orbot dan mal-istampi fil-bidu tal-preżentazzjoni – staqsi lill-istudenti jekk dan l-aħbar iltaqgħux ma' xi aħbarijiet strambi. Kif? L-origini tagħha? X'tip ta' sors kien? Għaliex kienet rapportata? Minn min?

Jekk student jiftakar id-dettalji ta' aħbar suspettuża – dan hu ferm tajjeb. Madankollu, ħafna studenti se jkollhom diffikultà jiftakru fejn raw l-aħbar jew min kitibha. Hu aktar faċli jiftakru storja milli l-kuntest tagħha. Jekk l-istudenti ma jistgħux jiftakru xi aħbar stramba, huma jistgħu jfittxuha aktar tard fl-eżerċizzju.

KONTENUT: DESKRIZZJONIJIET TAS-SLIDES

1. Li tiġi mqarraq – jew le?

Din il-preżentazzjoni inholqot biex tipprovdi introduzzjoni għal diżinformazzjoni, speċjalment diżinformazzjoni relatata mal-Unjoni Ewropea, u b'hekk l-istituzzjonijiet tal-UE inkluz il-Parlament. Għandha l-għan ukoll li tagħti parir dwar kif nevitaw li naqgħu għall-inganni użati minn atturi malizjużi.

2. Ice-breaker: Affidabbli jew le?

Ejja nibdew minn eżempju ħafif li aktarx mhux se jinganna lil ħadd, imma se jwassal biss għal tbissima. Hawn ikun ideali jekk l-istudenti mhux biss isemmu li l-istorja tal-UFO mhix kredibbli, imma wkoll jikkomentaw dwar l-istampi u t-titli. Infatti, hawn nistgħu nirrikonoxxu diversi xejriet tipiċi ta' aħbarijiet foloz: ritratti alterati, kliem bl-użu tal-ittri kapitali, lingwaġġ qawwi jew esagerat. Is-sors hu xi ħadd b'teorija ta' konfossa.

3. Affidabli jew le?

Inaffidabli: hawn il-biċċa hi li tivverifika s-sorsi u jekk dak li qed jingħad hux appoġġjat minn evidenza konkreta jew studji rikonoxxuti fid-dinja reali (f'dan il-każ mhumiex). Ukoll, is-sorsi huma dubjużi (ara l-link tas-sit web u l-account Twitter).

4. Affidabli jew le?

Inaffidabli: hawn il-biċċa hi li tivverifika s-sorsi u jekk dak li qed jingħad hux appoġġjat minn xi evidenza (f'dan il-każ mhumiex). Li tagħmel verifika doppja jgħin ukoll, minħabba li t-tibdil fil-klima hu ppruvat xjentifikament.

5. Veru jew falz?

Aħbarijiet reali. Għalkemm l-aħbar tidher improbabli, dan hu rakkont ta' **aħbar reali**. Il-[video](#) t'hawn fuq, rilaxxat mis-Segretarju tal-Istat tal-Amministrazzjoni tal-Ħabsijiet ta' Rio de Janeiro, juri lil Clauvino da Silva, traffikant tad-droga kkundannat, hekk kif qed jiġi arrestat mill-gwardi tal-ħabs filwaqt li kien qed jipprova jaħrab mill-ħabs travestit bħala mara żagħżuġha.

Dan il-video tqiegħed fuq YouTube minn stazzjon uffiċjali ta' **Global News**, it-taqsimha tal-aħbarijiet u tal-affarijiet attwali tal-Canadian Global Television Network. It-trikk ta' verifika ħdejn l-isem tal-kont jindika li dan hu probabbilment sors affidabli.

2. EŻERĊIZZJU U DISKUSSIONI FIL-GRUPP

SETTING

Eżerċizzju: il-klassi tibqa' maqsuma fi gruppi żgħar. Kull grupp għandu jkollu tal-inqas smartphone wieħed.

PROĊESS

- Itlob lill-Istudenti jaraw is-sorsi ta' aħbarijiet tas-soltu u jfittxu elementi jew posts oħra tal-media soċjali li jsibu strambi (jeskludu messaġġi personali jew privati), li jsibu li huma partikolarment żgwidanti, jew li jidhru tajbin wisq biex ikunu vera. Bażikament, huma għandhom ifittxu aħbarijiet li jkunu pprovokaw reazzjoni qawwija, u li huma jiftakru sew preċiżament għal din ir-raġuni. Kull grupp għandu jfittex żewġ jew tliet elementi ta' aħbarijiet differenti biex jipprezentawhom lill-klassi.
- Meta jipprezentaw l-eżempji tagħhom, itlob lill-istudenti jispjegaw x'jaħsbu li kien l-għan tal-awtur? Jekk ikunu ġabu l-aħbar minn xi ħabib – jekk jaħsbux li ħabibhom hux konxju minn dan? Lesti li jaqsmu din l-informazzjoni ma' oħrajn?
- L-idea hi li tibda dibattitu dwar kif l-ideat u l-konvinzjonijiet li diġà għandna jimbuttawna biex nikkondividu l-aħbarijiet jew l-informazzjoni li hi konsistenti magħhom, mingħajr ma nagħmlu verifika doppja tal-validità jew tal-kontenut tagħhom. Il-messaġġ ta' din l-attività jurina li hu importanti li naqraw il-kontenut qabel nikkondividuh, u niddeċiedu jekk hux ibbażat fuq evidenza solida u affidabli.

Suggerimenti għal mistoqsijiet biex tibda diskussjoni:

- Għaliex għażilt li tikkondividi dak l-artikolu?
- Qrajtu kollu l-artiklu?
- X'taħseb li hu l-aktar argument b'saħħtu ta' dan l-artiklu?
- Temmen li dan l-artiklu hu veritier? Għaliex?
- Kieku kellek posizzjoni differenti, kont tikkondividi l-istess artiklu?
- - Taħseb li dan l-artiklu hu persważiv għal persuni li ma jhaddnux l-istess pożizzjoni? Għaliex?
- **Opinjoni jew fatt?** Agħmel distinzjoni bejn opinjoni u fatt.
- Issa analizza l-kunċett ta' diżinformazzjoni. Uri d-definizzjoni (semplifikata) ta' diżinformazzjoni fuq il-preżentazzjoni.

Għar-referenza: **definizzjoni tal-UE:** diżinformazzjoni hi mifhuma bħala infomazzjoni verifikata bħala falza jew żgwidanti li tkun inħolqot, ġiet ippreżentata u disseminata għal qligħ ekonomiku jew biex b'mod intenzjonali tqarraq bil-pubbliku, u tista' tikkawża ħsara pubblika. Ħsara pubblika tinkludi theddid għal proċessi demokratiċi kif ukoll għall-beni pubbliċi bħalma hi s-saħħa taċ-ċittadini, l-ambjent jew is-sigurtà. Id-diżinformazzjoni ma tinkludix żbalji bla ħsieb, is-satira jew il-parodija, jew aħbarijiet u kummentarji partigjani identifikati b'mod ċar.

KONTENUT: DESKRIZZJONIJIET TAS-SLIDES

6. Tibda l-attività tal-klassi

7. Tirrifletti dwar is-sorsi tagħna ta' informazzjoni

Itlob lill-istudenti jerġgħu jaraw is-sorsi tagħhom tas-soltu tal-aħbarijiet u jfittxu aħbarijiet jew posts pubbliċi oħra fuq il-media soċjali (mhux messaġġi privati intizi għalihom biss) li jsibu strambi, jew li jidhru partikolarment sgwidanti għalihom, jew sempliċement wisq tajba biex ikunu vera. Bażikament, huma għandhom ifittxu aħbarijiet li jkunu pprovokaw reazzjoni qawwija, u li huma jiftakru sew preċiżament għal din ir-raġuni. Kull grupp għandu jfittex talinqas eżempju wieħed biex jipprezentah lill-kumpliment tal-klassi.

8. Strambi b'liema mod?

Fuq il-whiteboard ikteb is-sorsi ta' informazzjoni l-aktar użati mill-klassi. Itlob lill-istudenti jirriflettu dwar għaliex huma jaħsbu li sors hu affidabbli, jew għaliex mhux. Pereżempju: Din gratis jew ħallast għaliha? Faċli jew diffiċli biex issibha? Tista' tafda din l-informazzjoni? Taf min kiteb l-istorja?

Staqsijiet wkoll għaliex huma jużaw daww is-sorsi, u l-punti favur u kontra.

Itlob lill-istudenti jqabblu l-eżempji tagħhom ta' stejjer strambi ma' kategorija jew diversi kategoriji elenkati.

Orbot dan mal-istampi fil-bidu tal-preżentazzjoni – staqsijiet lill-istudenti jekk dan l-aħħar iltaqgħux ma' xi aħbarijiet strambi. Strambi b'liema mod? Minn fejn originaw? Minn liema tip ta' sors? Għalfejn inkitbet l-istorja? Min kitibha?

Jekk student jiftakar id-dettalji ta' aħbar li tidher suspettuża – dan hu ferm tajjeb. Imma ħafna studenti se jsibuha diffiċli jiftakru fejn raw l-aħbar jew min kitibha. Hu aktar faċli jiftakru storja milli l-kuntest ta' madwarha. Jekk l-istudenti ma jiftakrux xi aħbar stramba, huma se jkollhom il-possibbiltà li jfittxuha aktar tard fl-eżerċizzju.

9. Opinjonijew fatt?

Agħmel distinzjoni bejn opinjonijew u fatt.

X'inhu fatt? Fatt hu xi haġa li tista' tiġi vverifikata u appoġġjata minn evidenza.

X'inhi opinjonijew? Opinjonijew hi bbażata fuq konvinzjonijew jew perspettiva. Mhijiex ibbażata fuq evidenza vverifikabbli. Xi persuni jistgħu jaħsbu l-kuntrarju ta' dan. Itlob lill-istudenti jaraw l-artiklu u jenfasizzaw il-partijiet li huma opinjonijew, dawki li huma fatti minn sors imsemmi, u dawki li jidhru bħal fatti imma ma jsemmux sorsi. Itlob lill-klassi tikkondividi dak li tiskopri.

10. X'inhi diżinformazzjonijew?

Staqsijew lill-istudenti jekk jafux x'inhi diżinformazzjonijew. Iċċekkja l-eżempji tal-istudenti kontra d-definizzjonijew. Setgħu xi wħud minnhom kienu diżinformazzjonijew?

Jekk le – x'jista' jiġi kklassifikat bħala diżinformazzjonijew? (Pereżempju, aħbarijiet mhux sbieħ jew opinjonijew, kummerċjalizzazzjonijew, żbalji jew nuqqas ta' fehim).

3. FPREŻENTAZZJONI FINALI

PROCESS

- Eżamina xi problemi marbuta ma' diżinformazzjonijew, u ssottolinja l-fatt li kwalunkwe persuna tista' tiġi mqarrqa, speċjalment meta:
  - ikunu involuti sentimenti qawwija (imħabba, biża', tama)
  - il-messaġġ jasal minn xi ħadd li nafdaw
  - il-messaġġ hu konformi ma' konvinzjonijew eżistenti tagħna
- Li tkun konxju ta' diżinformazzjonijew u li inti tista' tkun fil-mira diġà hu pass tajjeb biex tiproteġi lilek innifsek.

Il-verifika tal-fatti hi t-tieni pass tajjeb, u jista' jkun divertenti wkoll: qisu bħal meta tilagħbha tad-detective, u dan jista' jogħġob lill-istudenti. Spiss il-proċess ta' verifika tal-fatti jieħu ftit ħin mhux ħażin, imma l-istudenti ma għandhomx ikun skuraġġuta minħabba li spiss karatteristiċi partikolari ta' xi informazzjonijew jikxfu ħafna affarijiet dwar il-kwalità tal-messaġġ li jkun intbagħat.

- Spjega d-differenza bejn miżinformazzjonijew u diżinformazzjonijew. *[L-għalliem jista' jiddeciedi li juża (jew ma jużax) dan il-kontenut skont l-udjenza. Dan hi aktar adatt għal studenti tal-età ta' bejn is-16 u t-18-il sena].*

- **Kif tirrikonoxxi "aħbarijiet foloz**

Għajnuniet għall-verifika tal-fatti [ara l-istampa tal-kumpass fil-preżentazzjonijew]:

- **Tidentifika aħbarijiet qarrieqa u trolls**

1. Kif nista' niverifika l-affidabbiltà ta' profil tal-media soċjali?

Vverifika tal-kont: personaġġi pubbliċi u xi persuni fuq Twitter u media soċjali oħra jitolbu li l-kontijiet tagħhom ikunu mmarkati bħala "verifikati" biex jevitaw kontijiet foloz u użu mhux xieraq.

Jekk kont ma jkunx verifikat, imma jidher li għandu jkun, aħjar li wieħed ikun kawt u jagħmel verifiki ulterjuri.

Storja tal-kont: i-verifika l-kronoloġija tal-kontenut ippubblikat, in-network ta' ħbieb u ta' followers, "likes" u sinjali oħra biex tifhem jekk kont ġiex maħluq għal skop partikolari, bħal pereżempju biex jintervjeni f'dibattitu politiku jew għar-riklamar.

Sinjali ta' allarm: kontijiet bi ftit ħbieb jew li jidher bħal bots; messaġġi ppubblikati jkunu kkonċentrati f'mument wieħed; ebda kontenut oriġinali mqiegħed imma biss kondivizjoni ta' kontenut minn kontijiet oħra.

2. *X'inhuwa clickbaiting u kif nista' nirrikonoxxi dan?*

Clickbaiting ifisser l-użu esagerat jew diżonest ta' kontenut maħluq bl-intenzjoni li jwassal l-utenti jikklikkjaw fuq link. Dan it-tip ta' kontenut spiss ikollu:

- Titli bl-ittri kollha kapitali
- Tonalità esagerata (bħal "BREAKING NEWS" jew "SHARE" b'ittri kapitali)
- Titli mhux kompluti

Dawn l-approċċi kollha jinkoraġġuna nifthu links, u dan min-naħa tiegħu jiġġenera dħul permezz tar-riklami għal min joħloq clickbait. Dan jista' wkoll jiġbor data dwarna, li imbagħad tintuża mill-ġdid għall-kummerċjalizzazzjoni jew għal skopijiet oħra.

3. *Kif nista' niverifika li immagħni hi awtentika, intużat x'imkien ieħor, jew ġiet alterata?*

Google Images hu mod rapidu biex tivverifika jekk immagħni intużatx x'imkien ieħor, u f'liema kuntest. Tiftix ta' immagħni jista' jsir permezz ta' file jew link.

KONTENUT: DESKRIZZJONIJIET TAS-SLIDES

11. Xi problema toħloq id-diżinformazzjoni?

Mur lura għall-kuncett ta' opinjonijiet u fatti.

12. Id-diżinformazzjoni tista' tagħmel ħsara sew fil-ħajja reali

Eżempju ta' diżinformazzjoni li tikkawża ħsara.

13. Id-diżinformazzjoni tista' tqiegħed il-ħajja tan-nies f'periklu

Eżempju: parir dwar is-saħħa skorrett jista' jikkonvinċi lin-nies ma' jużawx trattament mediku, jew jissottovalutaw jew jivvalutaw iżżejjed ċertu mard. Din l-immagħni dwar il-COVID-19 hi eżempju tajjeb.

16. "Aħbarijiet foloz" Dwar xiex inhi?

[L-għalliem jista' jiddeċiedi li juża (jew ma jużax) din is-slide skont l-udjenza. Din hi aktar adatta għal studenti tal-età ta' bejn is-16 u t-18-il sena]

Diżinformazzjoni mhijiex l-unika tip ta' informazzjoni li tista' tikkawża ħsara lill-obiettivi tagħha. Fil-fatt għandha ħafna implikazzjonijiet sottili. Li tiffoka fuq dak li hu falz jew veru mhux daqstant importanti.

Ħafna diżinformazzjoni għandha xi ftit verità fiha. Żbalji aċċidentali normalment ma jagħmlux ħsara (imma jistgħu jagħmlu wkoll).

Dwar it-tixrid: id-diżinformazzjoni tista' tixtered intenzjonalment, bħala parti minn strateġija, jew parti minn mudell ta' negozju. Tista' tixtered ukoll b'mod innoċenti jew involontarju, pereżempju minħabba għarfien insuffiċjenti jew nuqqas ta' kompetenzi dwar il-komunikazzjoni tal-media.

Miżinformazzjoni: l-informazzjoni falza li qed tinxtered mhux bilfors għandha l-intenzjoni li tiżgwida. Eżempju: stampa użata f'kuntest ieħor tista' xi drabi twassal tifsira totalment differenti. Xi drabi dan ikun intenzjonali, xi drabi ma jkunx. Id-diżinformazzjoni, min-naħa l-oħra, tinxtered b'intenzjoni ċara li tiżgwida u tqarraq.

17. Kun af dak li hu vera u falz

Li tkun konxju tad-diżinformazzjoni u li inti tista' tkun fil-mira tagħha diġà hu pass tajjeb biex tiproteġi lilek innifsek.

18. L-istorja infeliċi imma vera tal-baqra Penka

Baqra Bulgara msejġha Penka ħarbet mid-dar u aċċidentalment qasmet il-fruntiera mas-Serbja. Ġimagħtejn wara, sid il-Penka rċieva telefonata mill-pulizija Serba biex jiġi u jiġbor il-baqra, li kienet ġiet identifikata mit-tikketta ma' widintha. FI-UE il-baqar kollha huma meħtieġa li jkollhom waħda.

Iżda meta sid il-Penka ried iġibha lura fil-Bulgarija, l-uffiċjali tal-fruntiera talbuh dokumenti li jippruvaw li l-animall kien f'sitwazzjoni ta' saħħa tajba. Din hija proċedura standard fil-fruntieri meta tkun trid tidhol fl-UE. Sfortunatament, sid il-Penka ma kellux dokumenti bħal dawn u l-baqra spiċċat f'idejn l-awtoritajiet Bulgari. Penka għaddiet minn kwarantina u setgħet spiċċat maqtula kieku instab li kellha xi tip ta' mard. Ma setgħetx sempliciment titħalla tidhol fil-Bulgarija mingħajr ebda dokument: dan huwa l-mod kif l-UE tftitex li tipprevjeni t-tixrid ta' mard perikoluż tal-animalli li jista' jingħadda lill-bnedmin.

Il-każ l-ewwel ġie rappurtat minn Organizzazzjoni Bulgara tad-Drittijiet tal-Animalli. L-istampa internazzjonali mxiet fuq dan il-każ, u ppubblikat artikli li jesprimu rabja mal-"burokrazija ta' Brussell". Dan ġibed ukoll ħafna attenzjoni fuq il-midja soċjali. Fi ftit jiem biss, dan il-każ deher f'mijiet ta' postijiet madwar id-dinja kollha, irrakkuntat dejjem bl-istess mod.

Penka ħolqot effett valanga. L-istorja tagħha turi kif incident żgħir wieħed jista' johloq narrattiva sħiħa għal kwalunkwe persuna biex tisfrutta u tippona subgħajha biex tagħti tort lill-burokrazija tal-UE, filwaqt li tinjora kompletament ir-raġunijiet reali wara l-kontrolli tal-fruntiera.

L-istorja ma kinitx kompletament "falza", iżda spiċċat bħala diżinformazzjoni, minħabba li ntużat biex tgħawweg ir-realtà għal raġunijiet politiċi u kummerċjali, u b'hekk ittrasformat kontroll tal-fruntieri komuni f'dibattitu dinji kontra l-UE.

19. Il kumpass tal-verifika tal-fatti

Spiss il-proċess ta' verifika tal-fatti jieħdu ftit ħin mhux ħażin, imma l-istudenti ma għandhomx ikunu skuraġġuta minħabba li spiss karatteristiċi partikolari ta' xi informazzjoni jikxfu ħafna affarijiet dwar il-kwalità tal-messaġġ li jkun intbagħat. Kif tirrikonoxxi "aħbarijiet foloz": tiġi mqassma f'miżinformazzjoni u diżinformazzjoni (spjega d-differenza!).

Għajnuniet:

- Aqra l-artiklu kollu - il-kontenut u t-titlu jaqblu? Kif nista' niverifika l-affidabbiltà ta' sit web? Analizi tal-URL: dejjem iċċekkja jekk is-sit web hux oriġinali jew jekk il-URL għandux xi modifika żgħira fl-isem jew fl-estensjoni: l-idea hi li qarrej distratt jew mgħaġġel ma jinnutax dan. Siti ta' diżinformazzjoni jieħdu l-ismijiet ta' sorsi ta' aħbarijiet magħrufa sew, imma jibdlu xi dettalji żgħar.
- Fittex l-istorja fuq l-internet – sorsi oħra jappoġġjaw dak li qed jintqal?
- Taf x'tip ta' sorsi huma dawn?
- I-verifika d-data u l-awtur: personagġi pubbliċi fuq il-media soċjali spiss ikollhom kontijiet

“verifikati”, l-istess bħalma jagħmlu l-medja u l-ġurnalisti. Spiss persuni li jaħdmu fl-industrija tal-informazzjoni għandhom siti web jew profili pubbliċi oħra li jistgħu jgħinuk issibhom kif ukoll ix-xogħol tagħhom.

- I-verifika jekk l-istampi jidhrux stambi jew alterati. Jekk iva, inti tista' tagħmel riċerka bil-maqlub fuq Google Images.
- Jekk tirrifletti fuq il-kuntest dan jista' jgħinek tevalwa l-informazzjoni: immaġina li manifattur tat-telefown jgħidlek li l-bejgħ irdoppja. Issa žid il-kuntest: kien Diċembru, staġjun tal-vaganzi, b'ħafna skontijiet disponibbli fl-istores, għalhekk ix-xiri ta' telefown kien sempliċement ftit aktar irħis. Dan kien mistenni, mhux hekk? L-istess ta' spiss jiġri f'dibattitu pubbliku.

AKTAR RIŻORSI

Definizzjoni ta' dizinformazzjoni f'lingwi differenti li jinsabu fir-rapport [“Kif tidentifika l-aħbarijiet foloz”](#).

Logħob online dwar id-dizinformazzjoni:

- [The Bad News Game](#) (diversi lingwi) u [Bad News Game for Kids](#) (inqas lingwi). Ohloq l-aħbarijiet foloz tiegħek. Verżjoni standard, etajiet minn 15-il sena 'l fuq. Verżjoni għat-tfal, etajiet minn 8 snin 'il fuq.
- [Fakescape](#) (CZ u EN). Logħob li jgħallem l-istudenti kif “jaħrabu” aħbarijiet foloz. Fuq talba u mingħajr ħlas għall-għalliema. Etajiet minn 13-il sena 'l fuq.
- [Fakey](#) (EN). Logħba li tgħallem il-litteriżmu tal-media u kif persuni jinteraġixxu mad-dizinformazzjoni. Etajiet minn 16-il sena 'l fuq.
- [Escape Fake](#) (DE u EN). Applikazzjoni ta' logħba li tista' tiġi ddawnlowdjata biex tgħallem il-litteriżmu tal-media b'mod divertenti. Etajiet minn 15-il sena 'l fuq.
- [Millab](#) (EN, GE, AR, AZ). Flogħob divertenti għaž-žgħažagħ dwar kif jidentifikaw aħbarijiet foloz, trolls jew bullying ċibernetiku. Etajiet minn 12-il sena 'l fuq.
- [Troll Factory](#) (EN). PII-plejers huma trolls li joħolqu aħbarijiet foloz. Etajiet minn 16-il sena 'l fuq.

Listi ta' organizzazzjoni ta' verifika tal-fatti f'ħafna pajjiżi tal-UE

- [Poynter Institute](#)
- [Facebook](#)
- [Il-grupp kontra d-dizinformazzjoni](#) u l-kampanja [“aħseb qabel ma tixxerja”](#) tal-UE stess.

*Dan il-modulu kien żviluppat mill-Parlament Ewropew, mhux mill-awtur tal-moduli l-oħra.
Kuntatt: europarl-spo@europarl.europa.eu.*

